

De groeiende onwil van de *Wehrmacht* nu om voor Liese de kastanjes uit het vuur te halen, was een van de factoren die deze afgezant van Goebbels bracht tot een nieuwe poging om tienduizenden arbeidskrachten bijeen te krijgen op een wijze die, al moest de *Wehrmacht* ook medewerking blijven verlenen, een snelle controle mogelijk zou maken en misstanden welke uit de razzia's waren voortgevloeid, zou voorkomen. Toen die poging eind december werd ingezet, hadden de Duitsers in de drie westelijke provincies door middel van de razzia's waarvan wij melding maakten (onze gegevens zijn onvolledig), op zijn minst vier-en-zeventigduizend mannen in handen gekregen.

De Liese- 'Aktion'

Welke misstanden waren uit de razzia's voortgevloeid (wij bedoelen daarmee: misstanden in het perspectief van de bezetter)? Om te beginnen hadden die razzia's grote onrust onder de bevolking gewekt – geen bezetter is er die van onrust houdt. Daarbij bedenke men dat de razzia's waren voortgevloeid uit de gelijktijdige inwerking van twee van buiten bezet Nederland komende krachten: het *Oberkommando der Wehrmacht* en Goebbels in zijn functie van *Reichsbevollmächtigter für den totalen Kriegseinsatz*. Wat zich van september '44 af in het oosten en noorden des lands maar vooral ook in het westen afspeelde, kan er slechts toe geleid hebben dat Seyss-Inquart en zijn naaste medewerkers met enige nostalgie terugdachten aan de jaren waarin zij er met medewerking van het Nederlandse overheidsapparaat in waren geslaagd, het Derde Rijk de beschikking te geven over honderdduizenden arbeiders. Konden de gewestelijke arbeidsbureaus niet opnieuw worden ingeschakeld? Daar kwam bij dat de razzia's schade hadden toegebracht aan vitale Duitse militaire belangen: menigmaal waren Nederlandse arbeiders, werkzaam bij *Wehrmacht*-bedrijven, weggevoerd. In het algemeen was het trouwens bij die razzia's zo ruw en slordig toegegaan dat niet of nauwelijks was gelet op de uitzonderingen die moesten worden gemaakt. Geüniformeerde politiemannen en brandweerlieden waren weggevoerd, maar dat strookte bepaald niet met de bedoelingen van *Reichskommissariat* en *Wehrmacht*; dan was in vele streken schade toegebracht aan het voedselproductie-apparaat waarvan ook de bezetter afhankelijk was. Konden dergelijke nadelen niet worden voorkomen? Effectief zou dat alleen gelukken wanneer manne-